

Nieuws van de Groote Oorlog: veel nieuws aan het WOI-(herdenkings)front

Tim De Doncker & Regina De Martelaere, Stadsarchief Gent

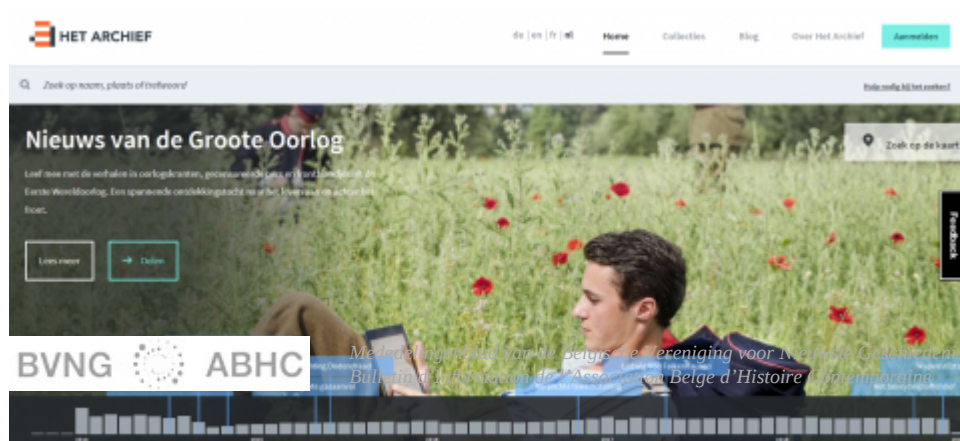
De herdenking van honderd jaar Groote Oorlog staat of valt met historisch onderzoek op basis van archivalia met betrekking tot de oorlogsperiode. Historica Sophie de Schaepdrijver verwoordde dit treffend. De realiteit van de oorlog achterhaal je niet ‘door een kerkhof te bezoeken of klapprozen rond te strooien’, maar door archiefonderzoek. Archieven zijn ‘niet sexy’, maar wel ‘fundamenteel’.^[1] Maar wat als de informatie in de archieven niet voor het grijpen ligt?

In 2013 luidden de Vlaamse Erfgoedbibliotheek, het steunpunt voor cultureel erfgoed FARO en het expertisecentrum digitaal erfgoed PACKED de alarmklok. Ze stelden vast dat de vraag naar de Belgische oorlogspers steeg, maar dat terzelfdertijd de toestand van het erfgoed achteruit ging door de gebrekkige kwaliteit van het papier. Om de inhoud van deze belangrijke bron voor de toekomst te bewaren werd VIAA, het Vlaams Instituut voor Archivering, ingeschakeld.

Strijdplan

Onder de titel *Nieuws van de Groote Oorlog* gaven bovenstaande organisaties in het najaar van 2013 het startschot om al het persmateriaal uit de periode 1914-1918 door digitalisering duurzaam te bewaren voor de toekomst. Dertien Vlaamse erfgoedinstellingen haakten hun wagonnetje aan. Vertrekpunt was de online krantencatalogus Abraham, die in 2007 werd opgezet om het Vlaamse krantenerfgoed in kaart te brengen. Dankzij een nauwkeurige inventarisatie op het terrein werd deze catalogus verder aangevuld.

Meer concreet was het doel het digitaliseren en publiek toegankelijk maken van deze kwetsbare persdocumenten, uitgezonderd de sluikpers en de gecensureerde dagbladpers, die reeds grotendeels werd gedigitaliseerd binnen het project *The Belgian War Press* van CegeSoma. Dat tussen beide projecten een alliantie werd gevormd, heeft onmiskenbare voordelen: de gebruiker krijgt toegang tot een omvangrijkere en inhoudelijk rijkere collectie.

Startpagina

Na ongeveer twee jaar lanceerde VIAA in de nazomer van 2015 de website hetarchief.be. Deze webstek biedt de bezoeker meer dan 360 000 pagina's persmateriaal uit de periode 1914-1918 aan en is hierdoor één van de grootste krantendatabanken die exclusief aan de Grote Oorlog gewijd is. Een dergelijke hoeveelheid frontbladen, sluikpers, kranten, tijdschriften, pamfletten en vlugschriften verdient enkel lof. In welke mate biedt de website nu een bruikbare toegang voor gebruikers?

Zoekmogelijkheden

Wat meteen duidelijk wordt is dat de website een laagdrempelige en gebruiksvriendelijke toegang vormt tot een quasi onuitputbare bron van historische informatie. Zowel Nederlandstaligen als Frans-, Engels- en Duitstaligen kunnen op de website terecht. Via drie verschillende wegen kan de gebruiker de zoekopdracht aanvatten.

Eerst en vooral is er de klassieke zoekbalk, waarin men vrij zoekwoorden kan formuleren. Aangezien er op het gedrukte materiaal OCR (*Optical Character Recognition*) is toegepast, kan de gebruiker meteen tot op woordniveau elke krant doorzoeken. OCR is echter niet feilloos, waardoor sommige artikels via deze zoekmethode onder de radar blijven. Dat weegt echter niet op tegen de snelheid waarmee een corpus van dergelijke omvang doorzocht kan worden. Het heeft bovendien tot voordeel dat de gebruiker zeer specifieke zoektermen kan loslaten op het materieel, wat handig is voor iemand die bijvoorbeeld op zoek is naar informatie over een welbepaalde plaats of persoon (bv. een familielid). Dankzij de OCR weet men meteen of het onderwerp van de zoektocht voorkomt in de honderdduizenden krantenpagina's.

Ten tweede springt op de beginpagina van de website de tijdlijn in het oog. Door eenvoudigweg een maand aan te klikken, krijgt de bezoeker alle kranten uit de desbetreffende periode te zien. Deze kan men vervolgens chronologisch laten ordenen, waardoor het vinden van berichtgeving omtrent een gebeurtenis waarvan de datum gekend is met enkele klikken binnen handbereik kan zijn.

Tenslotte is er ook nog een derde manier waarop de affiches doorzocht kunnen worden, namelijk geografisch. Wie op de startpagina naar beneden scrolt, komt terecht op een kaart van Vlaanderen waarop alle uitgavelocaties van het gedigitaliseerde materiaal aangeduid staan. Door daarop te klikken, komt men vlot in

deze deelcollecties terecht. Hier dient wel de kanttekening gemaakt te worden dat de plaats van uitgave niet altijd veel zegt over de (geografische) inhoud of over waar de betreffende bladen en kranten verspreid werden.

Zoekresultaten filteren

Nadat via één van deze drie toegangsmethoden een eerste selectie is gemaakt in het materiaal, rijst vervolgens de vraag hoe vlot men daarna de weg vindt binnen de verkregen zoekresultaten. Voor dit doeleinde zijn links van de zoekresultaten verschillende filters voorzien waarmee de zoekopdracht vernauwd kan worden. Het verfijnen op datum blijkt zeer eenvoudig: door op jaar- en maandniveau vakjes aan te vinken, kan men in detail bepalen welke kranten en bladen men wil doorzoeken. Ook op onderwerpniveau, waarmee eigenlijk ietwat verwarrend het ‘soort’ pers wordt bedoeld (gecensureerde pers, culturele bladen, vakbladen, Vlaamsgezinde pers,...) kan men soortgelijk tewerk gaan en meerdere ‘onderwerpen’ aanvinken. De filter ‘Reeks of titel’ werkt echter niet op dezelfde manier: hier kan men slechts één reeks aanduiden, en moet de gebruiker die in een bepaalde reeks niet vindt wat hij zoekt, telkens één stap terugkeren in het filterproces, om vervolgens een nieuwe reeks aan te duiden om verder te zoeken. Hetzelfde geldt voor de filters ‘Taal’, ‘Aanbieder’ en ‘Genre’ (waaronder onderverdelingen zoals ‘getypt’, ‘gedrukt’, ‘handgeschreven’, enz. vallen). Waarom voor bepaalde filters meerdere keuzes aangeduid kunnen worden en voor andere filters niet is niet helemaal duidelijk. Dat is jammer omdat het verfijnen voor het overige uiterst flexibel en gebruiksvriendelijk verloopt.

The screenshot shows the HET ARCHIEF search interface. On the left, there is a 'Filters' sidebar with the following sections:

- Type**: A dropdown menu.
- Onderwerp**: A dropdown menu.
- Publicatiedatum**: A dropdown menu.
- Reeks of titel**: A dropdown menu.
- Genre**: A search box with the text 'Zoek op genre' and a magnifying glass icon.
- Taal**: A dropdown menu.
- Aanbieder**: A dropdown menu.

On the right, the search results are displayed. The top result is 'La Belgique: journal publié pendant l'occupation sous la censure ennemie'. Below it is 'Le courrier de Bruxelles'. The bottom result is 'Belgischer Kurier: belgische Ausgabe des Deutschen Kurier'. Each result includes a thumbnail image of the document cover and a red 'D' icon.

Filters

Een tweede minpuntje bij het filteren situeert zich op het eerder vernoemde onderwerpniveau. Deze filter is namelijk gebaseerd op trefwoorden die aan elke krant gekoppeld zijn. Maar doordat de toekenning van deze trefwoorden niet helemaal transparant is, loop je als gebruiker het risico te sterk te filteren. Waarom bijvoorbeeld enkele uitgaven van de krant het “Het Volk” naast het trefwoord “katholieke pers” ook de term “oorlogspers” krijgen en andere dan weer “pers van de christelijke arbeidersbeweging”, is niet helemaal duidelijk.

Foutloos?

Wanneer men vervolgens op niveau van de krantenpagina's verder op onderzoek uitgaat, toont de website zich ook daar erg gebruiksvriendelijk. Indien men tijdens de zoekopdracht met trefwoorden heeft gewerkt, staan deze op de krantenpagina's gehighlighted. Men hoeft zich dus niet door de volledige scan te worstelen op zoek naar dat ene woord. Bladeren binnen de krant kan eenvoudig via de pijltjesknoppen onderaan de viewer. Ook inzoomen op de tekst verloopt vlot en eenvoudig. Wat daarnaast erg handig is, is dat elke krantenpagina via één klik op een knop gedownload kan worden.

Indien gewenst kan men in de viewer op de webpagina via de knop ‘toon tekst’ de ge-OCRde tekst naast de scan van de krantenpagina laten verschijnen. Ook daarin staan eventuele trefwoorden gehighlighted. Wanneer men deze tekst bekijkt, wordt overigens tegelijk de sterkte en de zwakte van OCR zichtbaar: het is een luxe om zo vlot over bewerkbare en doorzoekbare tekst te beschikken, maar de vele grote en kleine fouten die automatische tekenherkenning met zich meebrengt, moet men er voorlopig bijnemen.

Metadata

Voor het overgrote deel is de enorme hoeveelheid krantenpagina's dus vlot doorzoekbaar, en is de website zeer gebruiksvriendelijk. Wel jammer is dat een overzicht van welke pers precies terug te vinden is op de website ontbreekt. Men vindt momenteel pas een overzicht van een aantal bladen eens men een zoekopdracht heeft gedaan. Maar op dat moment krijgt men logischerwijze al slechts een selectief overzicht meer. Daarom zou het zeker niet slecht zijn indien ergens op de startpagina een (link naar een) overzicht terug te vinden zou zijn van alle beschikbare reeksen (dag)bladen. Samenhangend daarmee zou het ook een meerwaarde zijn indien over elk van de (dag)bladenreeksen een woordje uitleg te vinden zou zijn (strekking,

inhoud,...).

Interactie

Tot slot, ook voor wie geen zoekopdracht wil doen, loont het de moeite om af en toe eens naar de website te surfen. Op de blog wordt geregeld een nieuw artikel gepost, en er worden ook ‘collecties’ samengesteld waarbij men vanuit bepaalde thema’s een aantal krantenpagina’s bijeenbrengt. Voorbeelden zijn ‘Winter aan het front’, ‘Vrouwen tijdens WO I’, ‘Toerisme 1914-1918’, etc. Leuk is hierbij dat ook de bezoeker dergelijke collecties kan samenstellen en delen, wat zorgt voor extra betrokkenheid.

Het eindoordeel

Via *Nieuws van de Groote Oorlog* wordt een enorme hoeveelheid informatie op gebruiksvriendelijke wijze beschikbaar gemaakt. Een zeer uitgebreide groep mensen gaande van liefhebbers over genealogen, heemkundigen en leerkrachten tot onderzoekers kunnen zeer veel terugvinden op deze website. Bovendien moet aangestipt worden dat het materiaal ook buiten de oorlogscontext zeer interessant is. De kranten bevatten immers ook zeer veel niet aan de oorlog gerelateerde info. Zaken zoals kortverhalen, reclameadvertenties, culturele agenda’s,... kunnen ook voor geheel andere (onderzoeks)doeleinden nuttig zijn. Deze website is niet enkel relevant nu, binnen het huidige kader van de WO I-herdenkingen, maar ook ver daarbuiten.

- Tim De Doncker & Regina De Martelaere

Webreferenties

1. The Belgian War Press: <http://warpress.cegesoma.be/>
2. hetarchief.be: <https://hetarchief.be/>

Referenties

1. Schrauwen, G., “Sophie de Schaepdrijver over ‘de klaprozenexplosie’: ‘WO I was geen zinloze oorlog’”, in: *Knack Weekend*, 1 januari 2014, pp. 16-20 (citaten p. 20).